

Філософія

Релігієзнавство

УДК 27-725: 379.8.092: 271.02; 94(100)"1815/1945"– Боско Д, Кольбе М.

РОЛЬ ДЖОВАНІ БОСКА Й МАКСИМІЛІАНА КОЛЬБЕ У ВИХОВАННІ МОЛОДІ В КРИЗОВІ ПЕРІОДИ ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА

Ольга ІГНАТЮК

*Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова,
факультет історичної освіти, вул. Освіти, 6, 03037, м. Київ, Україна*

Любов ГЕНИК

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника», філософський факультет, кафедра філософії, соціології та
релігієзнавства, вул. Шевченка 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна*

e-mail: genyk-sas@ukr.net

У статті, присвяченій діяльності християнських святих отця Максиміліана-Раймунда Кольбе (8.01.1894 – 14.08.1941) та дона Джованні-Мельхіора Боска (16.08.1815-31.01.1888), методами герменевтики, порівняння та синтезу встановлено, що виховний досвід їх діяльності цінний тим, оскільки він опирався на загальнолюдські (євангельські) принципи, був застосований у державах, що нещодавно відновили незалежність, існували в умовах післявоєнної кризи й не мали величезних фінансових ресурсів для втілення всеохоплюючої соціальної політики, а також ще не було сформоване солідаризоване й згуртоване громадянське суспільство, здатне захищати права кожної особистості зокрема й працюючих людей взагалі. Цей досвід відповідає ментальності українського суспільства й повинен бути використаний в нашій державі.

Ключові слова: Максиміліан Кольбе, Джованні Боско; ораторії, інтернати для сиріт, професійні школи, гімназії, інститути; отці-салезіяни, сестри-салезіанки, співробітники дона Боска (СДБ); отці-францисканці, «міста Непорочної» (Непокалянув); капелани, принципи соціальної доктрини Католицької Церкви, салезіяни в Україні.

В статье, посвящённой 120-летию и 200-летию со дня рождения и деятельности христианских святых, иеромонахов Максимилиана-Раймунда Кольбе (8.01.1894 – 14.08.1941) и дона Джованни Боско (16.08.1815-31.01.1888), методами герменевтики, сравнения и синтеза установлено, что воспитательный опыт их деятельности ценен тем, что он зиждится на общечеловеческих (евангельских) принципах, был использован в государствах, которые только-что возобновили свою независимость (Италия и Польша), существовали в условиях послевоенного кризиса и не имели больших финансовых средств для воплощения всеохватывающей социальной политики, а также ещё не было сформировано гражданское общество, способное защищать права отдельной личности в частности и работающих людей вообще. Этот опыт соответствует менталитету украинского общества и должен быть использован в государстве Украина.

Ключевые слова: Максимилиан Кольбе, Джованни Боско; оратории, интернаты для сирот, профессиональные школы, гимназии, институты; отцы-салезиане, сёстры-салезианки, сотрудники дона Боско (СДБ); отцы-францисканцы, «города Непорочної»

(Непокалянув); капеланы, принципы социальной доктрины Католической Церкви, салезиане в Украине.

*In an article devoted to the 120th anniversary and the 200th anniversary of the birth of the Christian holy priests **Maximilian Raymond Kolbe (01.08.189 - 08.14.1941)** and **Don Giovanni Melchior Bosco (08.16.1815-01.31.1888)** methods of hermeneutics, comparison and synthesis found that the educational experience of their work is valuable in that it will build on the universal (the Gospel) principles, have been applied in countries that recently regained independence (Italy, Poland), existed in conditions of post-war crisis and had enormous financial resources to implement a comprehensive social policy, and has not yet been formed solidarization and cohesive civil society, able to protect the rights of every individual including working people in general. This experience corresponds to the mentality of the Ukrainian society and should be used in our country.*

Key words: *Maximilian Kolbe, Giovanni Bosco; oratorio, boarding schools for orphans, vocational schools, high schools, institutes; Salesians fathers, Salesians sisters, the staff of Don Bosco (SDB); Franciscan Fathers, «City of the Immaculate» (Nepokalyanuv); chaplains, principles of the social doctrine of the Catholic Church, the Salesians in Ukraine.*

Капіталістичне суспільство – це суспільство, що розвивається циклічно, а тому час-від-часу має такі виробничі потрясіння, які загалом прийнято називати економічними кризами. Але спади виробництва супроводжуються не лише проблемами в економіці. Перш за все економічна криза б'є по конкретних людях, які дуже відчувають її найгостріші прояви.

Перші економічні кризи в ринковому суспільстві Європи почали проявлятися в 70-80-х роках ХІХ століття, а згодом вони повторилися в 30-х роках ХХ століття, 80-х роках ХХ століття, і знову повторилися на початку ХХІ століття. Багато провідних діячів різних країн Європи і Америки протягом ХІХ-ХХ ст. пробували знайти вихід із ситуації, що склалася: хтось намагався знайти економічні важелі виходу із кризи (як президент США Теодор Рузвельт), інші шукали способи реального покращення життя простих людей. До останніх можна віднести італійця дона Джованні Боско (ХІХ ст.) та польського священика німецького походження Максиміліана Кольбе (перша пол. ХХ ст.). Але коли президент США Т. Рузвельт мав у своїх руках усі важелі політичного й економічного впливу, то два католицькі священики Боско і Кольбе свою діяльність починали як рядові люди, котрі хотіли бути корисними для суспільства, в якому жили.

Українське суспільство зараз, теж переживає не лишень військово-економічну, але й політичну кризу, й найстрашніше – кризу моральну. Оскільки діяльність отців Боско і Кольбе проявилася у часі економічної і духовної кризи суспільства, то старанне вивчення їхніх духовно-виховних практик має **актуальність для українського народу**, бо дасть відповіді для

багатьох провідних діячів і політиків, а можливо – просто звичайних людей на запитання: як діяти і що робити у час духовно-моральних та економічно-політичних криз суспільства. Тим більше, що в минулому році минуло 120 років з дня народження М. Кольбе, а в цьому році минає 200 років з дня народження Д. Боска.

Самим постатям дона Боска¹ та отця Кольбе² було присвячено не так і багато досліджень, і то більшість із них – це праці богословів, які зупинилися на біографічних відомостях про святих та містичних причинах їх активної соціальної діяльності. Їх відкидати не можна, але крім них слід дати відповіді на запитання, що вкрай необхідні сучасному внутрішньо духовному, ще не зовсім зматеріалізованому українському суспільству, що нарешті пробудилося перед загрозливими глобальними та кримінальними викликами дійсності.

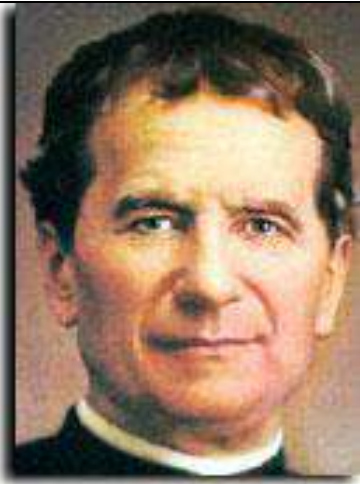
Тому **завданням даного дослідження** буде спроба відповісти: який вихід можна знайти перед цими загрозами для українського суспільства, а значить отримати відповіді на запитання:

- 1) Що спільного й відмінного в діяльності італійського священика Джованні Боска та отця Максиміліана Кольбе в умовах кризового суспільства?
- 2) Який досвід їхньої діяльності було використано різними країнами світу для виходу із кризових ситуацій?
- 3) Чи мали вони послідовників в середовищі країн пострадянського простору?
- 4) Чим може скористатися українське суспільство із їхнього досвіду в умовах кризового середовища?

Об'єктом даного дослідження буде життя та ідеї дона Джованні Боска й отця Максиміліана Кольбе, а **предметом** – їх практична діяльність в умовах етнічно, політично, економічно неоднорідного за складом суспільства.

¹ Ортинський І. Авангард християнської благовісти / Іван Ортинський. – Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.; Ортинський І. Проект «Дон Боско»/ Іван Ортинський. – Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.; Ярош О. Сходінками посвяченого життя: Чернечі ордени в католицькій традиції / О. Ярош. // Людина і світ. – 1997. – № 7. – С. 48-54; Боско, Іван. URL:<http://uk.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/22:18.>; Єр'оміна Світлана. Українська молодь все частіше зводить рахунки з життям URL: [tsn. September 8, 2015/6:44 PM ||08.09.2015| 18:45;](http://tsn.september8.com/2015/06/18/ukrainian-youth-is-often-counting-their-days/) Салезіяни святого Івана Боско східного обряду (Україна) URL: http://www.sdbua.net/index.php/ua/11.04.2013_12:28 сайт ук. Салезіян УГКЦ; Фроссар А. Соль землі (о бенедиктинцах, траппистах, картезианцах, доминиканцах, кармелитах, иезуитах, францисканцах наших дней). – Брюссель: Жизнь с Богом, 1973; Непокалянув URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/ 12.01.2014/23:04;](http://ru.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/23:04) *Франциск Сальський, святой.* URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/ 04.04.2013/19:17;](http://ru.wikipedia.org/wiki/04.04.2013/19:17) 50. *Salesiane di don Bosco.* URL: [http://www.sdb.org/it/04.04.2013_19:39.](http://www.sdb.org/it/04.04.2013_19:39)

² Ткач С. Римо-католицькі чернечі ордени в Україні / *Людина і світ.* – 2001. – № 6. – С.21-29; Ярош О. Сходінками посвяченого життя: Чернечі ордени в католицькій традиції / О. Ярош. // *Людина і світ.* – 1997. – № 7. – С. 48-54; Салезіанські святи. URL: <http://www.sdbua.net/index.php/ua/salesiany/salesianski-sviati-salezianski-svяти.>; Волконская М. М. Дон Боско, отец сирот и нищих.– С.-П., 1906; Иоанн (Джованни) Боско. URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн \(Джованни\) Боско, дон Боско/04.04.2013/ 19:38.](http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Джованни)_Боско,_дон_Боско/)

Джованні-Мельхіор дон Боско
(16.08.1815- 31.09.1888)

Максиміліан-Марія (в миру – Раймунд)
Кольбе (8.01.1894-14.08.1941)

Метою дослідження є з'ясувати, чи мали дон Боско і отець Кольбе послідовників і як їх діяльність вплинула на духовно-моральний і соціальний розвиток суспільства, в якому вони жили.

Щоб виконати всі ці поставлені завдання слід перш за все коротко зробити порівняльний аналіз суспільства, в якому вони жили і виховувалися, та з'ясувати які містичні чи соціальні, а може які інші причини спонукали їх до відповідної активної діяльності.

Метод порівняльного аналізу умов життя дона Боско і отця Кольбе показав, що обидва майбутні священики народилися у родинах, де батьки були побожними християнами, що не просто знали його основні ідеї, а свято їх дотримувалися, незважаючи на нестатки, важку щоденну працю, втрату рідних (у дона Боска помер батько, а в отця Кольбе – два рідні брати). Хоча майбутні святі мали бажання вчитися й здобути освіту, проте мали тривалі перешкоди у досягненні своїх мрій: дон Боско не мав грошей на навчання і мусив тяжко їх заробляти разом із матір'ю в Туріні (Італія)³, а отець Кольбе, щоб здобути освіту, покинув рідний дім у Здунській Волі (Польща) і таємно пробрався до монастиря в іншу державу – в Австро-Угорщину (у Львів), де зміг здобути середню освіту й, відмовившись від світського життя та склавши чернечі обітниці, продовжив своє навчання в Римі й здобув свій перший докторський ступінь (доктора філософії) в 1915 році⁴.

³ Ортинський І. Проект «Дон Боско». – Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.

⁴ Монашеские ордена: Бенедикты, цистерцианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003.

Джованні Боско ще в дитинстві мав перший містичний досвід – пророчий сон⁵, суть його та своє призначення – служити людям – він зрозумів згодом, а Раймонд Кольбе за своєю внутрішньою духовною природою був готовий до захисту та пожертви для інших, бо вибравши сан католицького священика (священика-целєбса), цим вчинком цю готовність засвідчив, а вінцем свого життя підтвердив, пішовши на смерть в концтаборі Освенцім 14 серпня 1941 р. замість в'язня Гайовнічека⁶.

Але щоб зрозуміти, чому їх обох проголошено християнськими святими, мусимо все ж таки більш детально зупинитися на їхній діяльності.

Батьківщиною **Джованні-Мельхіорре дона Боска (16.08.1815-31.01.1888)** було місто Турін (Італія), де він розгорнув свою діяльність в середині XIX століття, коли здійснювався промисловий переворот в Італії та одночасно йшов процес формування єдиної італійської нації. Сотні пролетарів, що втрачали роботу як наслідок удосконалення виробництва та тисячі селян, що продавали свою землю, блукали вулицями міст у пошуках роботи. Але якщо старші й досвідченіші люди, знаходили хоч якийсь заробіток, то молоді люди, яким ледве сповнилося 15-18 років, навіть на таку роботу не могли розраховувати. Блукаючи голодними ватагами по вулицях великих промислових міст, вони створювали криміногенну ситуацію, вдаючись до дрібних крадіжок, грабежів, без даху над головою та будь-яких умов для існування. Бачачи їх голодних і покинутих на вулицях свого рідного міста дон Боско часто задумувався над тим, як їм допомогти, але часто сам будучи напівголодним, не мав ні засобів для допомоги, ні умов для проживання.

Тільки після того, як він здобув освіту і став священиком (1841р.), почав міркувати на формах і засобах для втілення своєї давньої мрії – допомогти бездомним і голодним. Нагодувати усіх голодних було неможливо, але дати їм притулок на певний час, щоб вони не тинялися по вулицях – це було реальністю, оскільки багато приміщень внаслідок криз пустувало. До того ж освітою молодих людей, що волею кризи опинилися на вулицях, тоді ще ніхто не займався. Правда, частина визначних діячів Римо-Католицької Церкви вже гостро піднімала соціальні проблеми у свої працях. У Франції Вільнеф де Баржемонт написав 1834 року трактат «Політична

⁵ Ортинський І. Авангард християнської благовісти. – Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.; Ортинський І. Проект «Дон Боско». – Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.

⁶ Монашеские ордена: Бенедиктинцы, цистерцианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003; Иоанн (Джованни) Боско. URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_\(Джованни\)_Боско](http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Джованни)_Боско), дон Боско//04.04.2013/ 19:38; Кольбе Максимилиан URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/> 12.01.2014 / 22:20.

економія і християнське життя». В Італії Луїджі Тапареллі д'Ацеліо (1793 – 1862) опублікував п'ять томів твору «Природний закон» та один том про філософські принципи політичної економіки. В Австрії Карл фон Фогельзанг (1818–1898) мав значний вплив завдяки виданню часопису «Місячник християнської соціальної реформи» (1879). В ХІХ ст. соціальними питаннями активно займалися єпископи в Швейцарії – кардинал Гаспар Мермію (1824-1892), у Великобританії – кардинал Генрі Маннінг (1808-1892), у Сполучених Штатах Америки – кардинал Джеймс Гіббонс (1834-1921) та Джеймс Айрланд і в Австралії – кардинал М. Моран. У Німеччині монсеньйор Вільгельм Е. фон Кеттелер (1811 – 1877) був одним з найвидатніших інтелектуалів – засновників католицького соціального руху, який 1864 р. оприлюднив дослідження «Die Arbeiterfrage und das Christentum» («Робітниче питання і християнство»), де проаналізував проблеми робітників, і йому вдалося пов'язати християнське мислення, соціальний аналіз і критику недоліків індустріальної ери із динамічним закликком організованої політичної акції⁷.

Частина духовенства намагалася не просто писати про цю проблему, а реально щось робити. Монахи засновували школи для бідних і опікувалися багатьма лікарнями. Одним з перших був німецький священик Адольф Кольпінг (1813-1865), засновник «Товариства молодих підмайстрів» (1849). Слід згадати й інші прояви активності: заснування перших католицьких профспілок у Бельгії (1866), Швейцарії, Німеччині та Франції⁸. Деякі підприємці організовували пряму допомогу робітникам, як, наприклад, Леон Гармел (1829 – 1915) у Франції. Він жив разом з робітниками, збираючи їх у комітети з метою співучасті у керівництві підприємством. Інші створювали «товариства», у яких керівники підприємств разом з робітниками намагалися знайти християнську відповідь на виклики індустріальної ери⁹.

Проте всі ці згадані вище приклади соціальної діяльності в робітничих осередках стосувалися дорослих людей, що вже працювали на виробництвах у надзвичайно складних умовах. А італієць дон Боско почав збирати безпритульних підлітків, які безробітними блукали вулицями міст. Першим його безпритульним був хлопець-сирота Варфоломій Гареллі, що 8 грудня 1841 року стояв знічений біля входу до храму, котрий не вмів ні читати, ні писати. Саме його дон Боско прийняв до себе. Він вважав це Божим знаком через віщій сон, що мав у дитинстві, адже 8 грудня, за григоріанським

⁷ Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінець ХІХ- початку ХХ ст.). – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 276с. – С.257.

⁸ Там само. – С.258.

⁹ Там само. – С.257.

календарем, богородичне свято – Зачаття святою Анною Діви Марії. А через кілька місяців у нього було вже 80 хлопців, а згодом – 400. І перше, що він зробив, це завоював їх довіру, організувавши притулок, де вони могли зупинятися на ніч. Це спершу був двір графині Бароло, де можна було усім зібратися і пограти у м'яча. П'ять років, вислуховуючи зауваження від мера міста та вищого духовенства, дон Боско шукав постійного приміщення. Нарешті вони знайшли старий дім у власника Пінарді. Його важко було назвати домом, швидше всього це була стара напіврозвалена хата, але біля неї була велика площа де можна було влаштовувати ігри. Це було перше постійне місце перебування – притулок для бездомних дітей, священника та його помічниці. Цією безплатною помічницею, яка пробула з дітьми до своєї смерті 1856р., стала рідна мати отця Боска донья Маргарита. Цей притулок дон Боско назвав **ораторією**. Згодом він організував наступні ораторії і йому на допомогу прийшли інші священники, вище духовенство і влада. А ще через деякий час він створює перші **інтернати, професійні школи, гімназії, інститути, дитячі табори**¹⁰. Наступним його кроком стало створення **чернечих спільнот отців Салезіян та «Об'єднання сестер Марії – помічників християн»**, далі – **«Товариство Салезіанських співробітників та співробітниць»**. Ось через такі *форми роботи з молоддю* дон Боско втілював свою місію. На час своєї смерті (1888р.) він мав 1049 ченців-салезіян – своїх послідовників в 59 інститутах, багато ораторій, професійних шкіл, гімназій та інтернатів¹¹.

Але феномен діяльності Джованні Боска полягав не в кількості створених ним закладів, де перебували бездомні підлітки, а в **особливих формах його виховної діяльності, які він знаходив для роботи з молоддю**. Щоб зрозуміти унікальність його започаткування, зупинимось на усіх інституціях, що їх організував дон Боско, окремо.

Першою формою своєї діяльності, про яку мріяв і таки організував дон Боско, була **ораторія – цілий навчально-виховний центр для різносторонньої підготовки підлітків, що волею долі опинилися на вулиці**. Отцю Джованні вдалося відкрити такий центр. Але створити матеріальну базу, збираючи пожертви меценатів, зароблені кошти самих підлітків, гроші перераховані від представників влади – це майстерність організатора виробництва, а педагогічно-лідерський феномен отця Джованні Боска полягав у тому, що йому

¹⁰ Ортинський І. Авангард християнської благовісти. – Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.

¹¹ Ортинський І. Авангард християнської благовісти. – Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.; Ортинський І. Під Твою милість прибігаємо. Розуми про історію та суть Марійської побожності. – Рим – Фрайбург. – Івано-Франківськ: Вид-во оо. Салезіян, 1995. – 187 с.; Ортинський І. Проект «Дон Боско». – Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.; Боско, Іван. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/22:18>.

вдалося не лише знайти на смітниках і вулицях покинутих дітей та підлітків віком від 7 до 19 років і старше, але й запросити їх до свого центру, переконати залишитися там добровільно і почати процес їхнього перевиховання. Тому в ораторії найціннішим і найфеноменальнішим здобутком дона Джованні Боска був його *навчально-виховний процес*, про який мало пишуть сучасні дослідники, але про який знали навіть у царській Росії вже на початку ХХ ст., бо були перекладені на російську мову його праці¹².

Яку *мету* мала ораторія дона Боска? Вона виконувала такі призначення:

1) Ораторія була *місцем притулку для бездомних дітей і підлітків*, які залишилися без батьківської опіки через їхню смерть або через їх зубожіння чи безробіття, де вони могли жити певний тривалий час, поки не здобували фах і не знаходили собі відповідної роботи й достойного людини місця проживання.

2) Ораторія була *місцем навчання* усіх, хто сюди приходив і тут залишався. Адже більшість підлітків у віці 12-18 років ще не могли повноцінно фізично працювати і найосновніше – не мали будь-якої виробничої чи просто економічно придатної спеціальності, щоб знайти роботу в майбутньому і стати корисним членом суспільства. Частина із них взагалі не вмiли навіть читати і писати, через що не могли здобути собі якийсь фах.

3) Ораторія була *місцем творчого саморозвитку дітей*. Дон Боско залучив до роботи у притулку багатьох фахівців-добровольців, які могли для дітей викладати музику й навчати їх володіти музичними інструментами, розвивали художні здібності дітей через різні види занять образотворчим та декоративно-прикладним мистецтвом; майже усіма колективно-ігровими видами спорту тощо.

4) В ораторії здійснювалась серйозна *профорієнтаційна робота й підготовка* дітей та підлітків. Тут були відкриті майстерні, де діти вчилися й одночасно виготовляли необхідну продукцію, яку згодом самі реалізовували, а поряд із цим здійснювалась фахова підготовка спеціалістів із різних сфер обслуговування, яка давала можливість майбутньому підлітку здобути відповідний необхідний фах для життя у майбутньому.

5) В ораторії здійснювалось і відповідне *релігійно-моральне виховання* підростаючого покоління розраховане на відповідне духовне самовдосконалення людини поряд із *трудоим, естетичним, економічним, патріотичним* тощо. Бо вивести із морально-духовної кризи підлітків, що або могли стати на шлях злочину, або вже були відомі своїм бродяжництвом

¹² Великович Л. М. Чёрная гвардия Ватикана. – М.: Мысль, 1985. - 271с.; Фроссар А. Соль земли (о бенедиктинцах, трапистах, картезианцах, доминиканцах, кармелитах, иезуитах, францисканцах наших дней). – Брюссель: Жизнь с Богом, 1973; Непокалянув. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/23:04>

чи дрібними крадіжками, можна було тільки апелюючи до їх людської гідності, дарованої їм Богом, але й одночасно на акцентуванні їх відповідальності перед Богом¹³.

б) В ораторії виховання здійснювалось **на добрих прикладах самих вихователів**, яких дон Боско знайшов і залучив, на добровільних засадах, до відповідної виховної роботи з дітьми і підлітками.

Коли отцю Джованні Боско вдалося знайти чи побудувати відповідні приміщення для проживання відповідно великої кількості юнаків чи дівчат, створити школу і майстерні чи цехи для їх освіти і фахової підготовки, підготувати разом з підлітками спортивні майданчики для ігор та відкрити музично-художні класи для занять, він намагається перетворити ці цехи і майстерні на місце, де діти й підлітки вчаться відповідної **економічно-господарської діяльності**. Молодь виготовляє певну економічно потрібну суспільству продукцію, її реалізують і за отримані гроші підлітки оплачують частково своє харчування в ораторії, а частково накопичують свої маленькі власні заощадження, які потім стануть їм першим життєвим фондом у самостійному житті.

Практика й досвід, який здобували підлітки, вчили їх рахувати зароблене, економічно обґрунтовано витратити кошти, об'єднувати необхідні фінансові ресурси для створення великого об'єкта чи купівлі необхідного для цехів чи майстерень дорогого обладнання. Водночас молодь вчилася колективному виживанню в непростих ринкових умовах і поваги до людської гідності та індивідуальної праці кожного із своїх друзів.

Крім ораторій дон Іван Боско створює також **інтернати для сиріт**, але поряд із ними були **професійні школи, гімназії**, де молодь здобувала середньо-спеціальну професійну або гуманітарну освіту. Але для роботи в салезіанських ораторіях, школах і гімназіях, інтернатах і професійних школах, **заміських таборах** потрібні були віруючі, спеціально підготовлені педагоги: вчителі й вихователі, котрі професійно й з внутрішньою психологічною готовністю були здатні вчити й виховувати важких підлітків, що внаслідок економічної кризи опинилися на вулиці. Щоб підготувати такі педагогічні кадри доктор Джованні Боско засновує й відкриває власні **вищі навчальні заклади – інститути**, які теоретично і практично готували таких вчителів і вихователів¹⁴.

Розуміючи, що економічні кризи мають циклічний характер, та відбуваються не лишень в Італії, а й по всіх країнах світу, дон Боско шукав

¹³ Ортинський І. Авангард християнської благовісти. Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.; Ортинський І. Проект «Дон Боско». Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.; Боско, Іван. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/22:18>.

¹⁴ Ортинський І. Проект «Дон Боско». Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.

своїх однодумців. Його послідовниками ставали звичайні світські люди, яких захоплювала його **чернеча харизма – виховання підлітків**, а також його колишні вихованці, що залишилися в ораторії, а згодом прийняли чернечий постриг. Так з'явилася **нова чернеча спільнота – отців салезіян**, що розпочала свою діяльність у час найбільших суспільних викликів і була вчасною реакцією на життєві потреби людей та соціальне призначення Церкви.

Наступним його кроком стало створення **жіночої гілки чернечої спільноти «Об'єднання сестер Марії – помічників християн» (сестер салезіянок)**. Її засновницею стала **Марія-Домініка Мадзарелло (1837-1881)** з Морнезе (Італія) в 1872 році, яка, втілюючи в життя задум отця Боска, взялася за навчання і виховання дівчат-підлітків, а згодом була проголошена святою¹⁵. Хоч цю місію спочатку виконувала рідна мати отця Джованні Боска – донья Маргарита, але її вік не дозволяв заснувати жіночу чернечу гілку, яка вкрай була потрібна, оскільки повертати до нормального життя дівчат-підлітків, що опинились на вулиці, набагато важче, ніж хлопців.

Далі Джованні Боско засновує із своїх добровільних помічників **світське товариство людей**, що у вільний час від роботи і занять приходили до ораторій, інтернатів, професійних шкіл і займалися з обездоленими підлітками, передаючи їм або своє тепло, або свої професійні вміння й навички – **«Товариство Салезіанських співробітників та співробітниць»**. Не всі із цих співробітників мали спеціальну педагогічну освіту для роботи із дітьми, *але все це були люди – готові віддати своє тепло й поділитися своїм досвідом у якійсь професійно-виробничій справі*. Хтось із них вмів грати на музичних інструментах і міг цьому навчити підлітків, дехто хтось володів навичками гри в м'яча, комусь добре вдавалося виготовляти різні вироби рукоділля (в'язати, вишивати, шити тощо), хтось добре знав столярну справу й міг навчити її хлопців, а в когось добре виходило малювання на папері, тканині чи по дереву та багато іншого. Основне, що ці люди працювали безоплатно й на добровільних засадах¹⁶.

Непрості перешкоди і проблеми довелось подолати й самому отцю Джованні Боско. По-перше, його довго не розуміла частина духовенства, яка не звикла і не вміла спілкуватися із рядовими вірянами поза стінами храмів, а тут їм на противагу появився дипломований священник, який грає з дітьми і підлітками у футбол на вулиці. По-друге, представники влади і рядові громадяни міст готові були швидше закинути сиріт і безпритульних до

¹⁵ Ортинський І. Авангард християнської благовісти. Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.; Ортинський І. Проект «Дон Боско». Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.

¹⁶ Ортинський І. Авангард християнської благовісти. Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.; Ортинський І. Проект «Дон Боско». Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.

в'язниць, ніж вирішувати їхні соціальні проблеми. І про це свідчить довга соціально-виховна і політично-дипломатична боротьба, яку Католицька Церква вела протягом всього XIX століття із представниками влади капіталістичних держав з тою метою, щоб їх переконати в одному: держава мусить постійно вирішувати проблеми дітей, сиріт, малозабезпечених сімей, якщо вона не хоче мати негативно зростаючу криміногенну ситуацію. Підсумком такої постійної виховної роботи Католицької Церкви із державою стала енцикліка папи Риського Лева XIII «*Regum novarum*» («Нові речі») ¹⁷. По – третє, державні діячі згодом самі зрозуміли (на 1881 р. конгрегація мала 166 сестер і 50 дівчат-новичок, що проживали 26 монастирях у 4 країнах, а вже на 1888 рік було 389 монахинь, 50 монастирів, у 5 країнах світу; на 2001 р. діє 1559 сестер у 89 країнах світу) ¹⁸, що утримувати дитячі й підліткові заклади при допомозі Церкви, меценатів та добровільних помічників дешевше, ніж утримувати чисто за державний кошт величезний штат охорони в'язниць і дитячих колоній, але на це теж потрібен був час для усвідомлення.

Інший однодумець дона Боска – **Раймунд-Максиміліан Кольбе (8.01.1894 – 14.08.1941)** народився в польському селі Здунська Воля, що входило тоді до складу царської Росії. Він був другим сином Юліуша і Марії Кольбе. Батько був етнічним німцем, мати – полькою. У нього було чотири брати: Франтішек, Юзеф, Валентин (прожив всього рік) і Анджей (прожив чотири роки). Батьки переїхали до Паб'яніце, де працювали ткачами, згодом мати стала акушеркою, а батько мав млин і вирощував овочі на орендованій ділянці.

В 1907 р. Раймунд і його старший брат Франтішек вирішили вступити до ордену францисканців. Вони нелегально перейшли російсько-австрійський кордон і стали студентами францисканської малої семінарії, що діяла у Львові ¹⁹.

В 1910 році Раймунд приймає рішення вступити до новіціату, а через рік складає перші звичайні чернечі обітниць, а в 1914 році він приймає вічні чернечі обітниць, взявши ім'я Максиміліан-Марія, бажаючи таким чином підкреслити своє глибоке пошанування Богородиці ²⁰.

¹⁷ Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінець XIX-початку XX ст.). Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 276с.

¹⁸ Боско, Іван. URL:<http://uk.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/22:18>.

¹⁹ Килимник, Степан. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: [У 3 кн., 6 т.] Факс. вид. – К.: АТ «Обереги», 1994. Кн. I, т. 1: (Зимовий цикл); т. 2: (Весняний цикл). – 400 с. портр. – Бібліогр.: С. 388-392. Кн. II, т. 3: (Весняний цикл); т. 4: (Літній цикл). – 528 с. портр. – Бібліогр.: С. 507-513.

²⁰ Монашеские ордена: Бенедикты, цистерцианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003.

З 1912 року Раймунд-Максиміліан Кольбе навчався в Римі, де здобув два докторські ступені: 1915 – з філософії, а 1919 – з теології²¹. В 1919 році був рукоположений у сан пресвітера, а ще через рік повернувся в уже незалежну Польщу, яка в XIX столітті була віддана під опіку Матері Божої.

Під час навчання в Італії Раймунд-Максиміліан бачив страшні наслідки Першої світової війни, руйнівні результати антипапських демонстрацій та атеїстичної ідеології, а тому, вважав він, варто займатися роз'яснювальною роботою серед людей, використовуючи всі найсучасніші засоби зв'язку: радіо, газети тощо. Ще в Римі він став засновником особливої церковної організації – Воїнства Непорочної Діви (лат. *Militia Immaculata*). Метою цього товариства було навернення до Бога грішників і ворогів Церкви Христової через молитву про заступництво Діви Марії²².

Коли Максиміліан Кольбе повернувся до Польщі вже священником, то одразу почав заснування неподалік від Варшави на пустирі величезного монастиря **Непокалянв** (що в перекладі з польської – *монастир Непорочної Діви Марії*)²³. Причиною таких дій отця-доктора Максиміліана Кольбе була економічна ситуація, що склалася в Польщі після Першої світової війни та після відновлення незалежної Речі Посполитої, що виникла за результатами переговорів імператорів Німеччини і Австро-Угорщини в 1916 році. Польща, що раніше була розділена між трьома державами, при підтримці 80-тис. французької армії Галлера відновила свою державу, але післявоєнна економічна криза страшно вдарила по її економіці. Все виробництво, що було задіяне на військові потреби, поступово почало зупинятися. Нові промислові потужності у Польщі тільки створювалися. Кількість безробітних, тих, хто повертався із фронту, стрімко зростала, а інфляція пожирала все зароблене. До цього всього з'явилася велика кількість сиріт, напівсиріт і безпритульних, батьки і матері яких загинули під час воєнних дій. Цими дітьми ніхто не займався. Саме для таких підлітків Максиміліан Кольбе створює «міста

²¹ Монашеские ордена: Бенедикты, цистерцианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003; Иоанн (Джованни) Боско URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_\(Джованни\)_Боско](http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Джованни)_Боско), дон Боско//04.04.2013/ 19:38.

²² Монашеские ордена: Бенедикты, цистерцианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003. URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_\(Джованни\)_Боско](http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Джованни)_Боско), дон Боско//04.04.2013/ 19:38.; Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994 URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm//13.01.2014/0:31.

²³ Иоанн (Джованни) Боско URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_\(Джованни\)_Боско](http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Джованни)_Боско), дон Боско//04.04.2013/ 19:38; Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994 URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm//13.01.2014/0:31.

Непорочної» – монастирі-центри, де здійснювалась духовно-моральна, професійно-трудова, освітня підготовка безпритульної молоді²⁴.

Перший такий центр почав формуватися за 40 км на захід від Варшави в гміні Тересин біля залізної дороги. Як вдумливий і передбачливий організатор Раймунд Кольбе добився виділення великої ділянки землі, на якій можна було розташувати все, що необхідно було для виробництва. Про організаторські й економічно-ділові якості отця-доктора Максиміліана Кольбе свідчить хоча б той факт, що він у цьому монастирському комплексі будує монастир та духовну семінарію, започатковує майстерні: шевські, столярні, швейні, слюсарні. Поряд з ними зводить друкарню оснащену найновішим устаткуванням, яка випускала журнал «Лицар Непорочної» і газети, та формує радіостанцію. До складу величезного монастирського комплексу входили залізнична станція, автостоянка, пожежна станція з командою, склади, а також невеликий аеродром²⁵.

Яку мету переслідував отець Раймунд-Максиміліан Кольбе, створюючи такий величезний комплекс? Таку саму як італійський священник Джованні Боско сто років назад: забрати із вулиці безпритульних дітей-сиріт і підлітків та дати їм відповідне виховання, професійний фах й освіту. Майже 8 років витратив отець Кольбе, поки отримав необхідні дозволи на землю та знайшов частину коштів на будівництво свого монастирського комплексу. А далі кошти заробляли самі «жителі міста Непорочної». У тому комплексі можна було знайти притулок і харчування, відвідувати школу, здобути елементарно певний професійний фах і заробити невелику суму грошей. Тих, хто залишався в монастирі отець Максиміліан відправляв на навчання в різні місця з тою метою, щоб кожен монах чи житель «міст Непорочної» мав якийсь цивільний професійний фах, крім духовної освіти. Тому в монастирі були свої професійні льотчики, машиністи, працівники типографії, журналісти, бібліотекарі, радисти і диктори, водії, пожежні, столярі, шевці, слюсарі тощо.

У своїй діяльності доктор Кольбе опирався на певні принципи, бо за баченням отця Максиміліана християнська віра не повинна боятися представляти людям свої ідеї, а тому має проповідуватися перш за все:

- там, де виховується молодь (у школах, університетах, академіях);
- там, де формується суспільна думка (через засоби масової інформації – газети, журнали, радіо, кіно, а також фонди бібліотек).

²⁴ Монашеские ордена: Бенедикты, цистерцианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003; Кольбе Максимилиан. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/22:20>.

²⁵ Кольбе Максимилиан. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/22:20>; Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994. URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm//13.01.2014/0:31.

А для досягнення поставленої мети необхідно використати останні досягнення науки і техніки – перш за все технології масових комунікацій. Ось тому в монастирському комплексі біля Варшави сумарний щоденний тираж газет, що виходили в Непокалянв, становив 230 000 екземплярів, а загальний тираж щомісячних журналів – понад мільйон екземплярів²⁶. До цього монастиря приходило багато молодих людей, які здобували тут відповідний фах та освіту, а потім або залишалися, або мали змогу відкрити свою приватну справу гуртом чи поодиночі.

В 30-х роках ХХ ст. Максиміліан Кольбе здійснив ряд місіонерських подорожей в Китай та Японію, де ще з середньовічних часів діяли францисканські місії, що займалися проповіданням християнства на Сході. Як справжній францисканець отець Кольбе не міг відмовитися від місіонерської діяльності, а також від спроби перевірити життєздатність своєї ідеї «міст Непорочної» на Японських о-вах. Тому він засновує перше «місто Непорочної» біля міста Нагасакі. Він не послухав японців і всупереч синтоїським канонам заклав японське Непокалянв за горою, подалі від самого міста Нагасакі, та відкрив япономовну газету й заснував духовну семінарію, а також майстерні²⁷. Як з'ясувалося згодом, у серпні 1945 року при атомному бомбардуванні Нагасакі, монастирський комплекс Непокалянв, заснований Максиміліаном Кольбе за горою, не постраждав від ударної хвилі, а ченці – від радіаційного опромінення²⁸.

Таким чином, підсумовуючи короткий огляд діяльності отця-доктора Максиміліана Кольбе можемо підкреслити, що він, як і доктор Джованні Боско сто років до нього, шукаючи відповіді на запитання, як вийти із важкої ситуації в час економічних криз, що систематично повторюються в ринковому суспільстві, запропонував свою дійову модель порятунку підростаючого покоління через:

- 1) їхнє добровільне капеланство серед підлітків і молоді в умовах кризових ситуацій в суспільстві;
- 2) формування не монастирів закритого типу, а створення цілих духовних комплексів, що дістали назву *ораторій* – в Італії та інших країнах світу, а «міста Непорочної» (Непокалянв) – у Польщі²⁹;

²⁶ Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994 URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm/13.01.2014/0:31.

²⁷ Иоанн (Джованни) Боско. URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_\(Джованни\)_Боско](http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Джованни)_Боско), дон Боско/04.04.2013/ 19:38; Кольбе Максимилиан. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/> 12.01.2014 / 22:20.

²⁸ Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994 URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm/13.01.2014/0:31.

²⁹ Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994 URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm/13.01.2014/0:31.

3) зміну форм діяльності чернечої гілки отців-францисканців, *одна із харизм яких – місіонерська діяльність*, шляхом освоєння багатьох нових професій, що мали відношення до всіх видів засобів масової інформації (радіо, преса, кіно), та використання їх у діяльності християнських місіонерів, що не просто можуть поширювати інформацію, а здатні працювати з підростаючим поколінням;

4) створення матеріально-технічної бази для відповідної професійної підготовки молоді, що в силу певних причин не могла здобути професію чи освіту (школи, майстерні, семінарії тощо) самотужки чи за кошти батьків;

5) підготовка місіонерів-капеланів, здатних захищати основні ідеали християнства, в тому числі й марійське вчення й інші християнські моральні цінності³⁰.

На жаль, отцю-доктору Максиміліану Кольбе, на відміну від Джованні Боска, не вдалося до кінця втілити у практику всі свої творчі задуми: їх перервала Друга світова війна (1 вересня 1939 року), з початком якої Непокалянов стало місцем притулку тисяч біженців, в тому числі майже 2000 євреїв. У «місті Непорочної» діяла підпільна радіостанція, яка інформувала населення про всі злочини фашистів та події у світі.

17 лютого 1941 року отця Максиміліана Кольбе заарештувало гестапо й кинуло до варшавської в'язниці Павяк, а 25 травня того ж року його перевели в концтабір Освенцім, де він став в'язнем під №16670. Незважаючи на те, що він був етнічним німцем, фашисти над ним знущалися: били його чоботами, змушували носити важкі вантажі, знаючи, що він хворіє туберкульозом і має вже лишень одну легеню. Але він залишився вірним собі: францисканський чернець, отець-доктор Максиміліан-Марія Кольбе потрапивши до концентраційного табору Освенцім, продовжував свою місіонерську діяльність в'язничного священика-капелана: сповідав, хрестив, тихо відправляв богослужіння, благословляв померлих³¹. У липні 1941 року із бараку №14 пропав ув'язнений (як з'ясувалося згодом – потонув у вигрібній ямі), а керівництво табору вважало цю відсутність втечею. За втечу карали інших в'язнів. Заступник командира табору обер-штурбанфюрер СС Карл

³⁰ Ващенко Г. Виховний ідеал. Вид. 2-е. – Брюссель – Торонто – Мюнхен – Нью-Йорк – Лондон: Вид-во Центральної Управи Спільки Української Молоді, 1976. – 208с.; Генік Л. Марійські дружини в Україні. *Рідна школа*. – 2002. – №10. – С.34-37; Иоанн (Джованни) Боско. URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_\(Джованни\)_Боско](http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Джованни)_Боско), дон Боско//04.04.2013/ 19:38; Кольбе Максимилиан URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/22:20>; Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994 URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm//13.01.2014/0:31; Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінець XIX- початку XX ст.) Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 276с.

³¹ Кольбе Максимилиан. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/22:20>.

Фріцш відібрав 10 чоловік, що за кару мали померти голодною смертю в блоці №13. Отець Максиміліан Кольбе заступився за в'язня – польського сержанта Франтішека Гайовнічека, що попав в число тих 10-х, кого мали покарати за «зникнення в'язня», і замість нього пішов на смерть. Через три тижні Кольбе і троє інших ув'язнених були ще живі у моторошному бараці №13, бо він співав із ними псалми і молився, а 14 серпня їм була зроблена смертельна ін'єкція і тіла кремовано³².

Які **висновки** випливають із короткого аналізу життя і діяльності італійського священика Джованні Боска та отця Максиміліана Кольбе?

1) Випадково чи закономірно, але обидва священики були представниками лицарства і ченцями: послідовниками Франциска Ассизького, який започаткував католицький місіонерський жebraцький орден, що існує за рахунок пожертв мирян-доброчинців та Франциска Сальського (1567-1622), що теж був місіонером у Швейцарії³³. А основною харизмою францисканського чернецтва взагалі була **християнська любов до ближнього**, проголошена Христом у притчі про доброго самарянина (Мт. 10:29-37).

2) Обидва отці здобули наукові докторські ступені, які дозволяли їм спокійно викладати в будь-якому університеті Європи чи Америки, дотримуватися правил монастиря й молитися строго за його статутом. Але **вони вибрали інший шлях чернечої харизми – соціальне служіння**: робота із важкими підлітками, виховання суспільства й зміна суспільної свідомості у ставленні до ближнього через активну соціально-корисну діяльність.

3) Обом ченцям доводилося діяти в умовах складної економічної післявоєнної кризи в суспільстві, хоч між ними була різниця у більш як 100 років: Джованні Боско діяв у час національно-визвольної війни за об'єднання королівства Італія та після неї, а Максиміліан Кольбе починав свою діяльність після Першої світової війни в період відновлення незалежної держави Польщі.

4) Обидва ченці і фактично священики-капелани: *Боско і Кольбе започаткували цікаву виховну систему та соціальні інституції* (ораторії, інтернати, заміські табори, інститути, професійно-технічні школи-майстерні тощо), які стали життєздатними не лишень у їхніх рідних країнах, але були

³² Монашеские ордена: Бенедиктинцы, цистерцианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003; Кольбе Максимилиан. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/22:20>.

³³ Ткач С. Римско-католицькі чернечі ордени в Україні. *Людина і світ*. – 2001. – № 6. – С.21-29; Салезіяни святого Івана Боско східного обряду (Україна). URL: http://www.sdbua.net/index.php/ua/11.04.2013_12:28-сайт_ук_Салезіян_УГКЦ;_Подобно_воспитателю_Дону_Боско,_принесём_молодёжи_Евангелие_радости_применяя_педагогику_доброты. URL: http://www.donbosko.ru/04.04.2013_19:33

поширені в різних державах світу, в тому числі серед народів, де християнство не було панівною релігією (наприклад Індії, Бангладеш, Японії і т.д.)³⁴.

Отець-доктор Джованні Боско мав своїх послідовників спочатку не лишень у країнах Західної Європи й Америки. Його праці на початку ХХ століття були перекладені в царській Росії (1912 р.) й обговорювалися педагогами³⁵. Важко стверджувати чи заперечувати думку про те, що дон Боско і отець Кольбе могли мати своїх послідовників в середовищі країн пострадянського простору, зокрема в Україні. Порівняльний аналіз виховних систем А. С. Макаренка³⁶ і дона Боска відрізнялися лишень тим, що перший не мав права нічого говорити про релігію із своїми вихованцями, а в другого ідеалом був Христос та його вчення³⁷. А всі інші принципи виховання³⁸: виховання через працю; виховання довірою до підлітка; поєднання різних напрямів виховання: фізичного, естетичного, трудового, морального, економічного, патріотичного тощо; виховання в колективі і через колектив; врахування індивідуального підходу до кожного підлітка та врахування статі дитини; зацікавленість кожного підлітка та всього колективу в результатах своєї праці співпадали³⁹.

Відрізнялася лише колонія, заснована А. С. Макаренком, бо це було місце, куди більшість підлітків потрапили після скоєння правопорушення чи злочину *примусово*, а ораторія дона Д. Боска стала місцем, куди підлітки приходили самі *добровільно*.

³⁴ Ортинський І. Авангард християнської благовісти. Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.; Ортинський І. Проект «Дон Боско». Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.; Монашеские ордена: Бенедиктинцы, цистерианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003; Иоанн (Джованни) Боско. URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_\(Джованни\)_Боско,_дон_Боско/04.04.2013/19:38](http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Джованни)_Боско,_дон_Боско/04.04.2013/19:38); Кольбе Максимилиан. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/22:20>.

³⁵ Андрухів І. О. Українські молодіжні товариства Галичини: 1861 – 1939 рр. (Короткий історичний нарис). – Івано-Франківськ, 1995. – 72 с.

³⁶ Ващенко Г. Виховний ідеал. Вид. 2-е. – Брюссель – Торонто – Мюнхен – Нью-Йорк – Лондон: Вид-во Центральної Управи Спілки Української Молоді, 1976. – 208с.; Ващенко Г. Основні засади розумового виховання української молоді. *Авангард*. – 1976. – Ч.1 (126) січень-лютий. – С.59-60; Ч. 2. (127) березень-квітень. – С.145-148; Ч. 3-4. (128-129) травень – серпень. – С. 226-229; Ч. 5. (130) вересень – жовтень. – С. 305-306; Ч. 6. (131) листопад – грудень. – С. 384-386; // *Авангард*. – 1977. – Ч. 1. (132) січень – лютий. – С. 64-66; Генік Л. Я. «Варіант Білавича»: ідеї А. Макаренка в ринкових умовах / Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових статей / Полтавський педагогічний університет ім. В. Г. Короленка. Вип.12. – Полтава. – 2013. – 400с. (Серія «Педагогічні науки»).

³⁷ Ващенко Г. Роля релігії в житті людства і релігійне виховання молоді // *Визв. Шлях*. – 1954. – № 5. – С. 29-35; № 6. – С. 27 – 32; Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінця ХІХ- початку ХХ ст.). Івано-Франківськ: Плай, 2000. с.41-45; Дзерович Ю. Християнське релігійно-моральне виховання молоді / *Нива*. Рік ХХХ. 1935. – Листопад. – Ч. 11. – С. 369-378; Ортинський І. Проект «Дон Боско». Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.

³⁸ Ортинський І. Під Твою милість прибігаємо. Розуми про історію та суть Марійської побожності Рим – Фрайбург. – Івано-Франківськ: Вид-во оо. Салезіян, 1995. – 187 с.

³⁹ Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінця ХІХ- початку ХХ ст.). Івано-Франківськ: Плай, 2000. – С.100-109.

Зрештою ще одною відмінністю було те, що доктор Джованні Боско виховання хлопців і дівчат намагався здійснювати окремо⁴⁰, а радянська система виховання передбачала спільне виховання хлопців і дівчат.

Відмінним у виховній системі Д. Боска і М. Кольбе з одного боку і радянською системою Макаренка з другого боку була *різна мотивація*: у *християнському вихованні* – *переконання і прагнення стати досконалішими* якщо не для батьків і вихователів, то хоча б перед Богом, через відповідальність перед Ним; у вихованні в колонії діяв все ж таки *примус* і прагнення до досконалості якщо не заради батьків чи вихователів, то хоча б заради звільнення, бо іншого ідеалу не було.

Відмінним у християнській системі виховання є те, що вони іноді такі товариства і монастирі могли мати гірше матеріальне забезпечення, але *вони мали більше простору для творчості й винахідливості*, чого не мали підлітки в радянських колоніях, бо планова система виробництва не давала ні матеріальних стимулів, ні простору для технічних винаходів.

Проаналізувавши історію ченців у Європі та їх виховні системи, ми прийшли до **висновку**, що запроваджені доном Джованні Боско і отцем Максиміліаном Кольбе в минулих століттях різні виховні інституції **мають величезну перспективу й необхідність впровадження їх досвіду в українське суспільство, особливо для священників-капеланів на Сході України.**

По-перше, тому, що францисканську традицію отці Боско й Кольбе доповнили:

а) новим чернечим згромадженням отців салезіян⁴¹;

б) іншими формами капеланської діяльності виховних інституцій для соціально занедбаних підлітків та молоді, що не змогли здобути професійну чи іншу освіту й знайти себе в суспільстві в умовах кризових ситуацій.

По-друге, через те, що досвід діяльності отця дона Боска став відомим в Україні на початку ХХ століття, а також через те, що 1939 року до салезіянської спільноти долучилися й українські монахи, які започаткували *східну гілку салезіянського чернецтва*. І першими серед них були отець, а згодом єпископ Степан Чміль (+1979)⁴² та отець-доктор Іван Ортинський (1922-2012)⁴³, а згодом цю традицію продовжили владика Андрій та отець

⁴⁰ Salesiane di don Bosco. URL: <http://www.sdb.org/it/04.04.2013/19:39>

⁴¹ Ткач С. Римо-католицькі чернечі ордени в Україні // *Людина і світ*. – 2001. – № 6. – С.21-29.

⁴² Салезіяни. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/22:11>.

⁴³ Ортинський І. Авангард християнської благовісти / Іван Ортинський. – Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.; Ортинський І. Під Твою милість прибігаємо. Розуми про історію та суть Марійської побожності. Рим – Фрайбург. – Івано-Франківськ: Вид-во оо. Салезіян, 1995. – 187 с.; Ортинський І. Проект «Дон Боско». Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.; Ортинський І. Українська молодь на перехресті двох шляхів // Авангард. –1976. – Ч. 4-6 (129-131); Ортинський І. Хрищення, хрест та харизма України. Рим – Мюнхен –

Василь Сапеляки⁴⁴, які зберегли традицію українських салезіян і повернули її в Україну.

Чим може скористатися українське суспільство з їхнього досвіду в умовах кризового середовища? Під час неоголошеної війни, яка йде в Україні, з'явилися мільйони переселенців з дітьми, що втратили свої домівки, і тисячі воїнів АТО потребують реабілітації фізичної та допомоги психологічної, після пережитих жахів гібридної дикої й нелюдської війни, що йде на території нашої країни. Лише за 2014 рік в Україні вчинили суїцид 156 воїнів, які повернулися з війни, а на 100 000 населення 33,6% здійснюють суїцид саме молоді люди на Сході України (станом на 1 січня 2013р.)⁴⁵. Все це лише частина дітей і дорослих, яким вкрай би знадобилися об'єднанні зусилля держави, військових капеланів, чернечих згромаджень, особливо таких як салезіяни⁴⁶ або містечок-монастирів Непорочної, побудованих і організованих за правилами християнського співжиття, запровадженими о. Максиміліаном Кольбе. Але перш за все мусить бути добра воля державних інституцій, бо салезіянин отець Сапеляк вже працює на Сході України, але без праці волонтерів, викладачів і вчителів, лікарів і психологів, просто небайдужих людей допомогти адаптуватися людям, котрі в одну мить втратили все, що створювали й будували роками, залишившись на вулиці у кращому випадку з документами в руках, це зробити не вдасться. А такі центри як *ораторії* чи *містечка Непорочної можна створити там*, де сьогодні найбільший приплив переселенців, поранених чи травмованих воїнів АТО. Жаль, що держава не використовує величезний резерв і потенціал виховної роботи, які має УГКЦ.

Є прекрасний досвід *військового капеланства*, який мали Українські січові стрільці (УСС), стрільці Української Галицької Армії (УГА)⁴⁷, навіть діючих капеланів, що вже добровільно перебувають в даний час в підрозділах Збройних Сил України, Національної гвардії, добровольчих батальйонів на Донбасі. З 1995 року кафедра релігієзнавства, теології і культурології філософського факультету ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ,

Фрайбург: Вид-во оо. Салезіян «Logos», 1988. – 198 с.; Доктор Іван Ортинський. URL: <http://www.ukrainische-kirche.de/wp/wp-content/uploads/ORTYNSKYJ-Ukrainisch.pdf>/ 11.04.2013/ 12:23.

⁴⁴ Салезіяни. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/> 22:11.

⁴⁵ Єрєм'яна Світлана. Українська молодь все частіше зводить рахунки з життям URL: tsn. September 8, 2015/6:44 PM ||08.09.2015| 18:45

⁴⁶ Ортинський І. Проект «Дон Боско». Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.; Боско, Іван. URL:<http://uk.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/22:18>; Доктор Іван Ортинський. URL:<http://www.ukrainische-kirche.de/wp/wp-content/uploads/ORTYNSKYJ-Ukrainisch.pdf>/ 11.04.2013/ 12:23.

⁴⁷ Андрухів І. О. Українські молодіжні товариства Галичини: 1861 – 1939 рр. (Короткий історичний нарис). – Івано-Франківськ, 1995. – 72 с.; Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінець XIX- початку XX ст.). Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 276с.

Україна) також має досвід навчально-виховної роботи із вірянами та священиками різних конфесій під час підготовки державних фахівців зі спеціальності «релігієзнавство». Якщо врахувати, що на філософському факультеті є добрі фахівці на трьох кафедрах психологічних дисциплін, на факультеті фізкультури і спорту є фахівці, що готують студентів із спеціальності «фізична реабілітація», поблизу прекрасна навчальна база МВС та відповідна тренувальна база (полігон) для підготовки військових фахівців і спеціалістів Національної гвардії, то вже давно держава повинна б взяти у свої руки підготовку відповідних капеланів для ЗСУ, НГ, МВС, якщо вона хоче називатися державою. Тим більше, що величезні кошти для створення матеріально-технічної бази вкладати не потрібно: бо вона вже є, фахівці теж.

Який досвід діяльності Боска і Кольбе було використано різними країнами світу для виходу із кризових ситуацій? За багато років до оприлюднення «Комуністичного маніфесту» Карла Маркса (1848), який вважають першим закликом модерної ери до соціальних перетворень, католицькі єпископи виступали із численними пастирськими листами, посланнями або проповідями на соціальні теми. Католики висловлювали свою активну діяльність різними шляхами: заснуванням чернечих згромаджень, які мали соціально-харитативну спрямованість, як у сестер-вікентійок, сестер-служебниць, салезіанських співробітників (дона Боска) тощо. Їхній досвід, натхненний духом Євангелій, став основою подальшого розроблення соціальної доктрини. Як бачимо, що хоча релігійні діячі займалася соціальними питаннями, але чіткої *програми* та структури такої роботи в Церкві не було. У такому історичному контексті енцикліка папи Римського **Лева XIII (1878-1903) «Rerum novarum» («Нові речі», 1891)** стала історично переломним моментом. А згодом в Католицькій Церкві була сформована соціальна доктрина. З точки зору теоретичної площини соціальна доктрина, яка виникла на підставі християнського віровчення, пропонувала модель державного суспільства, яка ґрунтувалася на таких **євангельських принципах:**

1. Повага людської особи, її гідності (за євангельською притчею про доброго самарянина), свободи й відповідальності.

2. Дух солідарності між людьми як джерело піклування загальним добром, суспільством і бідними («До свободи ви покликані, браття, тільки щоб свобода ваша не стала приводом для догоджання плоті, але любов'ю служіть один одному. Бо весь закон в одному слові міститься: люби ближнього твого, як самого себе» (Гл.5: 13 – 14)).

3. Родина як основна клітина суспільства (Євр.13:4).

4. Право на приватну власність як поняття, яке має бути узгоджене із загальним призначенням матеріальних речей, створених для всіх (заповідь «Не вкради» проголошує право людини чесно заробити собі й мати власність).

5. Поняття справедливості, рівності і відповідальності стосуються всіх учасників економічного життя («Богу – Боже, а кесарю – кесареве», усі працюючі через податок утримують державу та беззахисних і слабких).

6. Вартість праці в її соціальних і особистих аспектах: гідність працівника важливіша за продукт його праці («притча про таланти»).

7. Моральна відповідальність керівного класу: авторитет керівників підпорядковується етичним принципам («притча про багача і Лазаря»).

8. Пошук універсального братерства і миру через *справедливий міжнародний порядок* («... все, що Ви зробили одному із братів моїх ви Мені зробили, ви Богові зробили», Мт.25:40).

Звідси були виділені такі принципи соціальної доктрини Католицької Церкви: **субсидіарності** (від лат. *Subsidiarum* – подавання допомоги) і **персональності (особистості), солідарності й загального добра, соціальної справедливості й соціальної любові, свободи і відповідальності**⁴⁸ – висловлені в Євангеліях, працях Отців і Вчителів Церкви та християнських ієрархів, особливо XIX століття, енцикліках, листах пап, міжнародних зверненнях до політичних діячів тощо.

Отець-сезезіянин дон Боско і отець-францисканець Кольбе теж враховували в роботі з підлітками й молоддю принципи **особистої гідності людини, солідарності й загального добра, соціальної справедливості й любові, свободи і відповідальності** кожного на своєму місці. Всім цим принципам вони вчили молодих людей, що опинилися у складних життєвих ситуаціях, довівши таким чином актуальність євангельської соціальної доктрини, що детально розглядалася уже після їхньої смерті на XXI (II Ватиканському) Вселенському соборі у 1962-1965 рр., і лягла в основу кількох офіційних документів про діяльність чернецтва та місію мирян у всьому світі⁴⁹.

Ці принципи християнства, що лягли в основу соціальної доктрини Католицької Церкви та інших Церков, і зовсім не втратили актуальності на початку XXI століття в Україні, бо тільки на таких засадах ми зможемо вижити в умовах кризи й страшної дикої війни.

⁴⁸ Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінець XIX- початку XX ст.). Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 276с.

⁴⁹ Документи Другого Ватиканського Собору: конституції, декрети, декларації. – Львів: Свічадо, 1996. – 753с.; Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінець XIX- початку XX ст.). Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 276с.; Монашеские ордена: Бенедиктинцы, цистерцианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003; Немтина А.А. «Отец Максимилиан». М., "Издательство Францисканцев", 2011.

Спільним є те, що обидва священики Джованні Боско й Максиміліан Кольбе, що діяли в часи складних економічних випробувань і воєнних лихоліть, і саме через це, шукали вихід із, здавалось би, безпросвітних ситуацій, думали як зберегти людське обличчя в умовах війни, бо пам'ятали про свою відповідальність і відповідальність кожного із нас перед Творцем за свої дії і вчинки. Звідси очевидно, що їх було канонізовано як християнських святих⁵⁰.

Ідеї отців Джованні Боска і Максиміліана Кольбе не є новими для українського народу й відповідають його ментальності⁵¹, адже, як відмічають іноземні мандрівники, навіть у час страшної монгольської навали «священики в спалених містах і селах збирали біля себе сиріт і навчали їх, щоб ті не тинялися без діла», – писав францисканський чернець Пляно де Карпіні, що їхав послом від папи Римського через сплюндровану Київську Русь до Азії⁵².

⁵⁰. Андрухів І. О. Українські молодіжні товариства Галичини: 1861 – 1939 рр. (Короткий історичний нарис). – Івано-Франківськ, 1995. – 72 с.; Ващенко Г. Виховний ідеал. Вид. 2-е. – Брюссель – Торонто – Мюнхен – Нью-Йорк – Лондон: Вид-во Центральної Управи Спілки Української Молоді, 1976. – 208с.; Ващенко Г. Основні засади розумового виховання української молоді. // *Авангард*. – 1976. – Ч.1 (126) січень-лютий. – С.59-60; Ч. 2. (127) березень-квітень. – С.145-148; Ч. 3-4. (128-129) травень – серпень. – С. 226-229; Ч. 5. (130) вересень – жовтень. – С. 305-306; Ч. 6. (131) листопад – грудень. – С. 384-386; // *Авангард*. – 1977. – Ч. 1. (132) січень – лютий. – С. 64-66; Ващенко Г. Роля релігії в житті людства і релігійне виховання молоді // *Визв. Шлях*. – 1954. – № 5. – С. 29-35; № 6. – С. 27 – 32; Генік Л. Марійські дружини в Україні // *Рідна школа*. – 2002. – №10. – С.34-37; Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінець XIX- початку XX ст.). Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 276с.; Ткач С. Римокатолицькі чернечі ордени в Україні // *Людина і світ*. – 2001. – № 6. – С.21-29; Кольбе Максиміліан. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/22:20>; Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994 URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm/13.01.2014/0:31; Непокалянв. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/23:04>

⁵¹ Ващенко Г. Виховний ідеал. Вид. 2-е. – Брюссель – Торонто – Мюнхен – Нью-Йорк – Лондон: Вид-во Центральної Управи Спілки Української Молоді, 1976. – 208с.; Ващенко Г. Основні засади розумового виховання української молоді // *Авангард*. – 1976. – Ч.1 (126) січень-лютий. – С.59-60; Ч. 2. (127) березень-квітень. – С.145-148; Ч. 3-4. (128-129) травень – серпень. – С. 226-229; Ч. 5. (130) вересень – жовтень. – С. 305-306; Ч. 6. (131) листопад – грудень. – С. 384-386; // *Авангард*. – 1977. – Ч. 1. (132) січень – лютий. – С. 64-66; Воропай О. Звичаї нашого народу. Брюссель – Київ: Акорд, 1956 – 1991. – Ч. 1,2. – 241 с.; 224 с15. Килимник, Степан. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: [У 3 кн., 6 т.] / Степан Килимник. – Факс. вид. – К.: АТ «Обереги», 1994. Кн. I, т. 1: (Зимовий цикл); т. 2: (Весняний цикл). – 400 с. портр. – Бібліогр.: С. 388-392. Кн. II, т. 3: (Весняний цикл); т. 4: (Літній цикл). – 528 с. портр. – Бібліогр.: С. 507-513; Колодний А. М., Филипович Л. О. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан. Львів: Логос, 1996. – 82с.; Леник В. Українська організована молодь (молодіжні організації від початків до 1914 року). – Мюнхен - Львів: 1994. – 215с.; Ортинський І. Українська молодь на перехресті двох шляхів / Іван Ортинський // *Авангард*. – 1976. – Ч. 4-6 (129-131); Січинський В. Чужинці про Україну. – Львів: Слово, 1991. – 96 с.; Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. Т. 1. / Пер. з рос. Редкол.: В. М. Столетов (голова) та інші. – К.: Рад. школа, 1983. – 488 с.; Немтина А.А. «Отец Максимилиан» / А. А Немтина. – М., «Издательство Францисканцев», 2011. Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994 URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm/13.01.2014/0:31.

⁵² Килимник, Степан. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: [У 3 кн., 6 т.] / Степан Килимник. – Факс. вид. – К.: АТ «Обереги», 1994. Кн. I, т. 1: (Зимовий цикл); т. 2: (Весняний цикл). – 400 с. портр. – Бібліогр.: С. 388-392. Кн. II, т. 3: (Весняний цикл); т. 4: (Літній цикл). – 528 с. портр. – Бібліогр.: С. 507-513; Січинський В. Чужинці про Україну. – Львів: Слово, 1991. – 96 с.; Січинський В. Чужинці про Україну. – К.: Довіра. – 1992. – 255 с.

Усі ці принципи відображені в Конституції України, але найбільша наша проблема в тому, що вони не лягли в основу практичної діяльності усіх виконавчих органів знизу до верху, й ми ще не створили таке громадянське суспільство, в якому б прості люди, могли б створювати такі інституції, які організовували Джованні Боско і Максиміліан Кольбе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухів І. О. Українські молодіжні товариства Галичини: 1861 – 1939 рр. (Короткий історичний нарис). – Івано-Франківськ, 1995. – 72 с.
2. Ващенко Г. Виховання волі й характеру . ЧАСТИНА ПЕРША: Психологія волі й характеру / Григорій Ващенко. - Лондон: Вид-во Спілки Укр. Молоді, 1952.- 256с.
3. Ващенко Г. Виховний ідеал / Григорій Ващенко. Вид. 2-е. – Брюссель – Торонто – Мюнхен – Нью-Йорк – Лондон: Вид-во Центральної Управи Спілки Української Молоді, 1976. – 208с.
4. Ващенко Г. Основні засади розумового виховання української молоді / Григорій Ващенко // Авангард. – 1976. – Ч.1 (126) січень-лютий. – С.59-60; Ч. 2. (127) березень-квітень. – С.145-148; Ч. 3-4. (128-129) травень – серпень. – С. 226-229; Ч. 5. (130) вересень – жовтень. – С. 305-306; Ч. 6. (131) листопад – грудень. – С. 384-386; // Авангард. – 1977. – Ч. 1. (132) січень – лютий. – С. 64-66.
5. Ващенко Г. Роля релігії в житті людства і релігійне виховання молоді // Визв. Шлях. – 1954. – № 5. – С. 29-35; № 6. – С. 27 – 32.
6. Воропай О. Звичаї нашого народу / Олекса Воропай. – Брюссель – Київ: Акорд, 1956 – 1991. – Ч. 1,2. – 241 с.; 224 с.
7. Генік Л. Я. “Варіант Білавича”: ідеї А. Макаренка в ринкових умовах /Л. Я. Генік // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових статей / Полтавський педагогічний університет ім. В. Г. Короленка. Вип.12. – Полтава. – 2013. – 400с. (Серія “Педагогічні науки”).
8. Генік Л. Я. Історія християнства: католицизм. В 2-х тт. Т. 1.: Основні ідеї християнства / Л. Я. Генік. - Івано-Франківськ, Тіповіт, 2012. – 575с.
9. Генік Л. Марійські дружини в Україні / Любов Генік // Рідна школа. – 2002. – №10. – С.34-37.
10. Генік Л. Я. Релігійно – моральне виховання в навчальних закладах Східної Галичини (кінця ХІХ- початку ХХ ст.) / Генік Любов Ярославівна. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 276с.
11. Дзерович Ю. Християнське релігійно-моральне виховання молоді / Юлан Дзерович // Нива. Рік ХХХ. 1935. – Листоп. – Ч. 11. – С. 369-378.
12. Документи Другого Ватиканського Собору: конституції, декрети, декларації. – Львів: Свічадо, 1996. – 753с.
13. Енциклопедія Українознавства: Словникова частина. В 10-и т. Т. 1-10. / Гол. ред. Володиір Кубійович. – Нью-Йорк: Молоде життя, 1955 – 1984.
14. Іван-Павло II. Богопосвячене життя. Про Богопосвячене життя і його місію в церкві та у світі. – Львів: Місіонер, 1997. – 168с.
15. Килимник, Степан. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: [У 3 кн., 6 т.] / Степан Килимник. – Факс. вид. – К.: АТ “Обереги”, 1994. Кн. I, т. 1: (Зимовий

- цикл); т. 2: (Весняний цикл). – 400 с. портр. – Бібліогр.: С. 388-392. Кн. II, т. 3: (Весняний цикл); т. 4: (Літній цикл). – 528 с. портр. – Бібліогр.: С. 507-513.
16. Колодний А. М., Филипович Л. О. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан / А. М. Колодний, Л. О. Филипович. - Львів: Логос, 1996. - 82с.
17. Леник В. Українська організована молодь (молодіжні організації від початків до 1914 року). – Мюнхен - Львів: 1994. –215с.
18. Лужницький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом: нарис історії Української Церкви / Григорій Лужницький. – Філадельфія: Провидіння, 1954. – 723 с.
19. Ортинський І. Авангард християнської благовісти / Іван Ортинський. – Рим: Вид-во оо. Салезіян, 1990. – 91с.
20. Ортинський І. Під Твою милість прибігаємо. Розуми про історію та суть Марійської побожності / Іван Ортинський. – Рим – Фрайбург. – Івано-Франківськ: Вид-во оо. Салезіян, 1995. – 187 с.
21. Ортинський І. Проект “Дон Боско”/ Іван Ортинський. – Ротенберг - Івано-Франківськ, 1997. – 140с.
22. Ортинський І. Українська молодь на перехресті двох шляхів / Іван Ортинський // Авангард. –1976. – Ч. 4-6 (129-131).
23. Ортинський І. Хрищення, хрест та харизма України / Іван Ортинський. – Рим – Мюнхен – Фрайбург: Вид-во оо. Салезіян “Logos”, 1988. – 198 с.
24. Січинський В. Чужинці про Україну. – Львів: Слово, 1991. – 96 с.
25. Січинський В. Чужинці про Україну. – К.: Довіра. – 1992. – 255 с.
26. Ткач С. Римо-католицькі чернечі ордени в Україні / С. Ткач // Людина і світ. – 2001. – № 6. – С.21-29.
27. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. Т. 1. / Пер. з рос. Редкол.: В. М. Столетов (голова) та інші. – К.: Рад. школа, 1983. – 488 с.
28. Ярош О. Сходінками посвяченого життя: Чернечі ордени в католицькій традиції / О. Ярош. // Людина і світ. – 1997. – № 7. – С. 48-54.
29. Боско, Іван // Режим доступу:<http://uk.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/22:18>.
30. Бруно Ферреро у Львові [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://www.credo-ua.org /2012/09/69236/>
31. Доктор Іван Ортинський [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrainische-kirche.de/wp/wp-content/uploads/ORTYNSKYJ-Ukrainisch.pdf/11.04.2013/12:23>.
32. Єрцьоміна Світлана. Українська молодь все частіше зводить рахунки з життям [Електронний ресурс] // tsn. September 8, 2015/6:44 PM ||08.09.2015| 18:45
33. Салезіани [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/22:11>.
34. Салезіяни святого Івана Боско східного обряду (Україна) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.sdbua.net/index.php/ua/11.04.2013_12:28- сайт ук. Салезіян УГКЦ
35. Салезіанські святі [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.sdbua.net/index.php/ua/salesiany/salesianski-sviati-салезіанські_святі.
36. Великович Л. М. Чёрная гвардия Ватикана. – М.: Мысль, 1985. - 271с.
37. Волконская М. М. Дон Боско, отец сирот и нищих.– С.-П., 1906.
38. Герье В. И. Западное монашество и папство. – М., 1913. – 412с.

39. Монашеские ордена: Бенедикты, цистерцианцы, кармелиты, иоаниты, тамплиеры, тевтонцы, францисканцы и другие. – М., К.: Альтернатива, 2003.
40. Немтина А.А. "Отец Максимилиан" /А. А Немтина. – М., "Издательство Францисканцев", 2011.
41. Прошин Г. Г. Черное воинство. 2-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1988. – 351с.
42. Фроссар А. Соль земли (о бенедиктинцах, траппистах, картезианцах, доминиканцах, кармелитах, иезуитах, францисканцах наших дней) / А Фроссар. – Брюссель: Жизнь с Богом, 1973.
43. Иоанн (Джованни) Боско [Электронный ресурс] // Режим доступа: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн \(Джованни\) Боско](http://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Джованни)_Боско), дон Боско//04.04.2013/ 19:38.
44. Кольбе Максимилиан [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/> 12.01.2014 / 22:20.
45. Кончаковская, Мария. Святой Максимилиан / Пер с пол. – М.: Аслан, 1994 [Электронный ресурс] // Режим доступа: [http://krotov.info/libr_min/11 k/on/chkovskaya 0.htm](http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm)//13.01.2014/0:31.
46. Непокалянув [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/> 12.01.2014/23:04
47. Подобно воспитателю Дону Боско, принесём молодёжи Евангелие радости применяя педагогику доброты [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.donbosko.ru/>04.04.2013 19:33
48. Франциск Сальский, святой [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/> 04.04.2013/19:17
49. Don Bosco [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.truechristianity.info/ua/book/don_bosco/don_bosco_content.php-сайт книжок / 04.04.2013 /19:39
50. Salesiane di don Bosco [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.sdb.org/it/>04.04.2013/ 19:39
51. Salesiane di don Bosco: Figie di Maria Ausiliatrici // Режим доступа: <http://www.cgfmanet.org/>04.04.2013/19:28.
52. Societas don Bosco [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.sdb.org/it/>04.04.2013/19:39.

REFERENCES

1. Andruchiv I. O. Ukrainski molodishni tovarystva Halychyny 1861-1939 rr. (Korotkyi istorychnyi narys). – Ivano-Frankivsk, 1995. – 72 s.
2. Vashchenko H. Vychovannia voli i charakteru. Chastyna persha: Psycholohiia voli i charakteru / Hryhorii Vashchenko. – London: Vyd - vo Spilky Ukrainskoi Molodi, 1952. – 256s.
3. Vashchenko H. Vychovnyi ideal / Вид. 2-е. / Hryhorii Vashchenko.– Briussel – Toronto – Munchen – Niu-York – London: Vyd - vo Tsentralnoi Upravy Spilky Ukrainskoi Molodi, 1976. – 208 s.
4. Vashchenko H. Osnovni zasady rozumovoho vychovannia ukrainskoi molodi / Hryhorii Vashchenko // Avanhard. – 1976. – Ch.1 (126). – Sichen-luityi. – S.59-60; Ch.2 (127). – Berezenkviten. – S.145-148; Ch. 3-4 (128-129). – Traven – serpen. – S.226-229; Ch.5 (130). – Veresen – zhovten. – S.305-306; Ch.6 (131). – Lystopad – hruden. – S.384-386; 1977. – Ch.1 (132). – Sichen – liutyi. – S.64-66.

5. Vashchenko H. Rolia religii v zhytti liudstva i relihiyne vychovannia molodi / Hryhorii Vashchenko // Vyzvolnyi Shliach. – 1954. – # (№)5. – S.29-35; # (№)6. – S.27 – 32.
6. Voropai O. Zvychai nashoho narodu / Oleksa Voropai. – Briussel-Kyiv: Akord, 1956 – 1991. – Ch.1. – 241s.; Ch.2. – 224 s.
7. Genyk L. Y. “Variant Bilavycha”: idei A. Makarenka v rynkovykh umovach / L. Y. Genyk // Vytoky pedahohichnoi maysternosti. Zbirnyk naukovykh stattey / Poltavskiy pedahohichnyi universytet im. V. G. Korolenka. Vyp. 12. – Poltava. – 2013. – 400s. (Seriiia “Pedahohichni nauky”).
8. Genyk L. Y. Istoriia chrystyianstva: katolytsyzm. V 2-ch tt. Vyd. 2-e, dop. T. 1.: Osnovni ideii chrystyianstva / Lyubov Yaroslavivna Genyk. – Ivano-Frankivsk: Tipovit, 2012. – 575s.
9. Genyk, Lyubov. Mariiski druzhyny v Ukraini / Lyubov Genyk // Ridna shkola. – 2002. – # (№)10. – S.34-37.
10. Genyk L. Y. Relihiino-moralne vychovannia v navchalnykh zakladach Schidnoi Halychyny (kintsia XIX - pochatku XX st.) / Lyubov Yaroslavivna Genyk. – Ivano-Frankivsk: Plai, 2000. – 276s.
11. Dzerovych Y. Khrystyianske relihiino-moralne vychovannia molodi / Yulian Dzerovych // Nyva. (Rik XXX). – Lviv. – 1935. – Lystopad. – Ch. 11. – S. 369-378.
12. Dokumenty Druhoho Vatykanskooho soboru: konstytutsii, decrety, declaratsii. – Lviv: Svichado, 1996. – 753s.
13. Entsyklopediia Ukrainoznavstva: Slovnykova chastyna. V 10-y t. T.1-10. / Hol. red. Volodymyr Kubiiovych. – Niu-York: Molode shyttia, 1955 – 1984.
14. Ivan-Pavlo II. Bohoposviachene shyttia. Pro Bohoposviachene shyttia i yoho misiui v tserkvi ta u sviti. – Lviv: Misioner, 1997. – 168s.
15. Kylymnyk, Stepan. Ukrainyskyi rik u narodnykh zvychaiakh v istorychnomu osvittleni: [V 3 kn., 6 t.] / Stepan Kylymnyk. – Faksymilne vyd. – K.: AT “Oberehy”, 1994. Kn. I, t. 1: (Zymovyi tsykl); t. 2: (Vesnnyaniy tsykl). – 400 s. bild. – Bibliogr.: S. 388-392. Kn. II, t.3: (Litnii tsykl); t. 4: (Zymovyi tsykl). – 528 s. bild. – Bibliogr.: S.507-513.
16. Kolodnyi A. M., Fylypovych L.O. Relihiina dukhovnist ukrainsiv: vyjavy, postati, stan / A. M Kolodnyi, L O. Fylypovych. – Lviv: Logos, 1996. – 82s.
17. Lenyk V. Ukrainska orhanizovana molod (molodizhni orhanizatsii vid pochatkiv do 1914 roku). - Miunkhen - Lviv: 1994.- 215s.
18. Luzhnytskyi H. Ukrainska Tserkva mizh Schodom i Zachodom: narys istorii Ukrainskoi Tserkvy / Hryhorii Luzhnytskyi. – Filadelfiia: Provydinnia, 1954.– 723 s.
19. Ortynskyi I. Avanhard khpystyianskoi blahovisty / I. Ortynskyi. – Rym: Vydavnytvo otziv Saleziian, 1990. – 91s.
20. Ortynskyi I. Pid Tvoiu mylist prybihaiemo. Rozdumy pro istoriiu ta sut Mariyskoi pobozhnosti / Ivan Ortynskyi. – Roma – Fraiburg – Ivano-Frankivsk: Vyd - vo oo. Saleziian, 1995. – 187 s.
21. Ortynskyi I. Proekt “Don Bosco”/ Ivan Ortynskyi. – Rotenberg – Ivano-Frankivsk, 1997. – 140s.
22. Ortynskyi I. Ukrainska molod na perekhresti dvoch shliachiv / Ivan Ortynskyi // Avanhard. – 1976. – Ch.4-6 (129-131).
23. Ortynskyi I. Chryshchennia, khrest ta kharyzma Ukrainy / Ivan Ortynskyi – Rome – Miunchen – Frayburg: Vyd - vo oo. Saleziian “Logos”, 1988. – 198 s
24. Sichynskyi V. Chuzhyntsi pro Ukrainu / Volodymyr Sichynskyi. – K.; Dovira. – 1992. – 255 s.
25. Sichynskyi V. Chuzhyntsi pro Ukrainu / Volodymyr Sichynskyi. – Lviv: Slovo, 1991. – 96 s.
26. Tkach S. Rymo-katolyzki chernechi ordeny v Ukraini / S. Tkach // Liudyna i svit. – 2001. – # (№)6. – S.21-29.

27. Ushynskiy K. D. Vybrani pedahohichni tvory: V 2-kh t. T. 1. / Per. z ros. Redkol.: V. M. Stolietov (holova) ta inshi. – K.: Radianska shkola, 1983. – 488 s.
28. Yarosh O. Skhodynkamy posviachenoho zhyttia: Chernenchi ordeny v katolyzkii tradyziі / O. Yarosh // Liudyna i svit. – 1997. – # (№)7. – S.48-54.
29. Bosco, Ivan // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/22:18>.
30. Bruno Ferrero u Lvovi URL: <http://www.credo-ua.org/2012/09/69236/>
31. Doctor Ivan Ortynskyi URL: <http://www.ukrainische-kirche.de/wp-content/uploads/ORTYNSKYJ-Ukrainisch.pdf//11.04.2013/12:23>.
32. Yeriomina, Svitlana. Ukrainska molod use chastishe zvodyt rachunky z zhyttiam // tsn.ua/ukryina/epidemia-samohubstva-ukrayinska-molod-use-chastishe-zvodyt-rachunky-z-zhyttiam.html 5april 2012 y. 10:46//Sptember 8, 2015/6:45 PM //18:45.
33. Saleziiany // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/22:11>.
34. Saleziiany sviatoho Ivana Boska schidnoho obriadu (Ukraina) // Режим доступу: <http://www.sdbua.net/index.php/ua/11.04.201312:28>.
35. Salesianski-sviati URL: <http://www.sdbua.net/index.php/ua/salesiany//2.01.2014/22:21>.
36. Vielikovich L. M Chyornaia gvardia Vaticana. – M.: Mysl, 1985. – 271s.
37. Volkonskaia M. M. Don Bosco, otiets sirot i nishchich. – S.-Pb., 1906.
38. Gerie V. I. Zapadnoie monashestvo i papstvo. – M., 1913. – 412s.
39. Monasheskie ordena: Benediktinzy, zysterianzy, karmelity, ioannity, tampliery, tevtonzy, frantzyskanzy i dr. – M., K.: Alternativa, 2003.
40. Niemtina A. A. Otiez Maksimilian / A. A. Niemtina – M.: Izdatielstvo Franziskanzev, 2011.
41. Proshin G. G. Chiornoie voinstvo. 2-e izd., dop. – M.: Politizdat, 1988. – 351s.
42. Frossar A. Sol ziemli (o benediktintsach, trappistach, karteziantsach, dominikantsach, karmelitach, iezuitach, frantsyskantsach nashych dnei) / A. Frossar. – Briussel: Zhyzn s Bogom, 1973.
43. Dzhovanni (Ioann) don Bosco URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki//04.04.2013/19:38>.
44. Kolbe, Maksimilian URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki//12.01.2014/22:20>.
45. Konchiakovskaia, Mariia. Sviatoi Maksimilian / Perevod s pol. – M.: Aslan, 1994 // URL: http://krotov.info/libr_min/11_k/on/chkovskaya_0.htm//13.01.2014/0:31.
46. Nepokalianuv URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/12.01.2014/23:04>.
47. Podobno vospitateliu donu Bosco prinniesiom molodiozhy Evangelie radosti primeniaia pedagogiku dobroty // Режим доступу: <http://www.donbosko.ru/04.04.201319:33>
48. Franzisk Salskyi, sviatoi URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki//04.04.2013/19:17>
49. Don Bosko URL: http://www.truechristianity.info/ua/books/don_bosco/don_bosco_content.php-сайт книжок/04.04.2013/19:39
50. Salesiane di don Bosco URL: <http://www.sdb.org/it/04.04.201319:39>
51. Salesiane di don Bosco: Figie di Maria Ausiliatrici URL: <http://www.cgfmanet.org/04.04.2013/19:28>
52. Societas don Bosco URL: <http://www.sdb.org/it/04.04.2013/19:39>.

Дата надходження до редакції: 13.11. 2018